

**Брижук Н.А.,
вихователь КНЗ
«Бердичівська
загальноосвітня
специкола-інтернат»
Житомирської обласної ради**

Логопедична корекція дитини з вадами інтелекту під час режимних моментів в спеціальній школі-інтернаті

Логопедична корекція – це свідомо спроба професійної допомоги дітям з особливими освітніми потребами у придбанні знань, умінь і навичок, необхідних для задоволення власних потреб у процесі спеціального навчання і виховання в умовах спеціального закладу.

Вивченню мовленнєвих порушень у дітей з вадами інтелекту присвячено багато спеціальних досліджень (Л.А. Данілова, О.М. Мастюкова, М.В. Іпполітова, І.Ю. Льовченко, О.Г. Приходько, Н.В. Симонова, І.А. Смирнова, Л.М. Шипіцина, І.І. Панченко, Г.В. Бабіна, Н.Н. Малофєєв та ін.). Проте в даний час логопеди мають певні труднощі в організації логопедичної роботи з дітьми, у яких поряд з інтелектуальними порушеннями мають місце серйозні соматичні захворювання, відхилення психічного розвитку. Це призводить до недостатньо високої ефективності корекційно-логопедичної роботи.

Корекційно-логопедична робота з дітьми із інтелектуальними порушеннями в умовах спеціальної школи-інтернату проводиться комплексно, а саме: з боку вихователів – з дітьми роблять масаж, ЛФК, надають психотерапевтичну допомогу; психолог спостерігає психологічні особливості дітей із інтелектуальними порушеннями й пропонує методи і прийоми корекційно-виховного впливу в умовах занять, що проводяться педагогами, зокрема логопедом, проводиться діагностика, корекція пізнавальної, емоційної, комунікативної сфер розвитку дитини та ін. Щорічно, у вересні – жовтні психологом, логопедом та вихователями і класними керівниками кожної виховної групи проводяться консилиуми для планування корекційно-відновлювальної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Мовлення – важлива основа людського мислення. Мовлення служить основним засобом спілкування людей. А без розвиненого мовлення неможливе повноцінне спілкування. Засвоюючи мову, людина робить величезний крок у розвитку. Зрозуміле оточуючим граматично-правильне, без дефектів звуковимови мовлення допомагає дитині точніше висловлювати свої думки, переживання, прохання, потреби, тобто спілкуватися, а отже, повноцінно соціалізуватися.

Найбільш значимим є внесок І. Єременка в психокорекційну дидактику, зокрема в розвиток теорії уроку та в позаурочний час як основної

форми організації навчальної діяльності учнів з особливими освітніми потребами.

Сучасна система спеціальної освіти має ґрунтовний арсенал науково-теоретичних, практичних напрацювань щодо освіти дітей з інтелектуальними порушеннями. Завдяки науковим школам В. Бондаря, В. Синьова, І. Колесника та їхнім учням-послідовникам: В. Гаврилову, А. Гладушу, І. Дмитрієвій, В. Липі, С. Мироновій, Л. Одинченко, М. Супруну, Д. Шульженко та ін. – всебічно досліджується проблема корекційної спрямованості процесу навчання і виховання учнів з особливими освітніми потребами.

На даний час у класі навчається 7 дітей з вадами інтелекту, і з них 6 дітей відвідують логопедичні заняття.

Я, як і кожен вихователь, добре чую дефекти вимови звуків, аграматизми в мовленні дітей з особливими освітніми потребами, чітко уявляю картину мовленнєвого порушення. Це дає можливість повсякденно стежити за мовленням дітей і виправляти їх поза заняттями, ураховуючи їхню індивідуальні особливості.

Приділяю особливу увагу розвитку прийняття, мотивації, доступних словесно-логічного мислення, водночас враховую своєрідність відставання у формуванні пізнавальної активності, яке складається у дітей під впливом мовленнєвого дефекту, звуження контактів з оточуючими, неправильних прийомів виховання та інших причин.

Проблема звуковимови існує і дотепер у зв'язку зі складними неврологічними діагнозами та низьким рівнем критичності.

Діти не критичні до власного мовлення. Їм простіше говорити як зручно, ніж прикладати зусилля і контролювати своє мовлення, а саме, звуковимову.

Я, як і кожен вихователь класу, співпрацюю з логопедом школи. І перш за все, на що я звертаю увагу, це на зошит взаємозв'язку логопеда та вихователя, де зазначено, над вимовою яких звуків потрібно працювати кожній дитині в залежності від звуковимовної проблеми.

Основну ланку своєї роботи спрямовую на автоматизацію звуків в усному і письмовому мовленні дітей.

Наявні у дітей дислексія (порушення процесів читання) та дисграфія (порушення процесів письма). Однією з причин виникнення дислексій та дисграфій є порушення звуковимови на основі фонематичного недорозвитку та недостатньо сформованих фонематичних уявлень про звуки мови взагалі, їхнє послідовне розташування у словах. Звідси і з'являються, переважно, помилки під час читання та письма.

Корекційно-розвивальний комплекс має певні етапи:

1. Пальчикова гімнастика.
2. Артикуляційні вправи.
3. Дихальні вправи.
4. Розвиток фонематичного сприймання.
5. Автоматизація в мовленні.

Закріплення графічних навичок.

Створюю доброзичливу обстановку в учнівському колективі, що зміцненню віри у дітей у власні можливості, згладжуванню негативних переживань, пов'язаних з мовленнєвою неповноцінністю, формуванню інтересу до занять.

У даний час моя робота вихователя в багатьох випадках передусе логопедичні заняття, забезпечуючи необхідну пізнавальну базу для формування мовленнєвих умінь, зосереджуючи свою увагу на закріпленні результатів, досягнутих на логопедичних заняттях.

В залежності від мети самопідготовки використовую етапи за потребою. Я це продемонструвала під час проведення своєї відкритої самопідготовки. Доречним під час виконання завдання з математики було використання дихальної вправи, де я наголошувала, що вдих носом має бути коротким, а видих ротом – тривалим і повільним. Саме таке дихання є грудинно-черевним і забезпечує формування мовного дихання.

Майже в усіх учнів мого класу спостерігаються оптичні помилки, що є симптомами оптичної дислексії та дисграфії. Діти замінюють букви, що схожі за зовнішнім виглядом, за кількістю елементів: и – ш, щ – ц, п – н і т. д. Подолання цих порушень забезпечує розвиток уявлень. Гра «Склади з частин картину» формує ці уявлення. Забезпечує розширення зони зорового сприйняття та синтез цілого з попереднього аналізу частин. Адже, щоб правильно написати букву, учень має проаналізувати елементи, з яких складається буква, а потім синтезувати їх в одне ціле. Тому раджу усім використовувати ігри на складання розрізних картин. Це допоможе сформувати стійке уявлення про цілісний образ.

Перед виконанням домашнього завдання з української мови ми зробили пальчикову гімнастику, вправу «Ліхтарики». Адже розвинені дрібні м'язи руки забезпечують правильне тримання ручки і формування графічних вмінь. Активізувавши біологічно-активні точки на пучках пальців, виконали комплекс «Долоня–кулак». Ця вправа забезпечує скоординованість рухів лівої та правої рук.

Проаналізувавши вправу з домашнього завдання, ми визначили, що найчастіше у словах зустрічалися звуки [р] і [ж], тому звернула увагу на таблиці зі схемами артикуляції цих звуків, щоб нагадати дітям положення органів артикуляції під час вимови проблемних звуків. Потім для закріплення їх вимови я використала скоромовки, щоб активізувати мислення, загострити фонематичний слух саме на цих звуках. В зв'язку з тим, що в самостійному мовленні без контролю педагога учні замінюють р – л, я добрала скоромовку на звук [л] з метою закріплення диференціальних звуків л – р. Так нам вдалося під час виконання вправи уникнути дифектних заміन. Результат отримали позитивний.

Фонематична дислексія та дисграфія найбільш поширені серед учнів нашої школи. На спецсемінарі «Усунення мовних вад «Фонематична дислексія» з педогогами було запропоновано багато ігор для розвитку

фонематичних уявлень учнів, які сприяють усуненню цього порушення в процесі читання.

У підготовці до виконання домашнього завдання з читання я використала гру «Прочитай слово, вставивши пропущену голосну», яка забезпечує розвиток навички синтезу слова.

Перед і після читання вірша обов'язково проводжу ґрунтовну словникову роботу. Адже активний словник дітей бідний, крім того, діти погано розуміються на лексичних значеннях слів, тобто не розуміють значення прочитанного слова. В тісній співпраці з учителем української мови та логопедом збагачуємо словник та тлумачимо значення незрозумілих, нових слів.

Повсякденно разом із вихователями класу ведемо спостереження за станом мовленнєвої діяльності дітей. У кожному періоді корекційного процесу проводжу контроль за мовленнєвою активністю, за правильним використанням звуків, відпрацьованих граматичних форм. У разі потреби в тактовній формі виправляю мовлення дитини.

А мовлення вихователя, як і логопеда, служить зразком для дітей з мовленнєвими порушеннями. Мова є чіткою, граматично виразною, добре інтонаованою, уникаю складні інтегровані конструкції, оборотні вступні слова, які ускладнюють розуміння мови.

Добре знаю індивідуальні особливості дітей, що по-різному реагують на свій дефект, на комунікативні труднощі, на зміну спілкувань.

Постійно, за першої нагоди, формую у дітей інтерес до занять з розвитку мовлення: продовжую навчати дітей слухати мовлення оточуючих, розрізняти на слух слова, близькі за звучанням, але різні за містом, виділяти звук у слові. Використовуючи малюнки, даю зразок правильної вимови і вимагаю від дітей багаторазового відтворення слів з певними звуками. Водночас підкреслюю, що слово треба вимовляти так, щоб було чітко чути всі звуки. Слова вимовляють голосно і тихо, швидко і повільно, з різною інтонацією.

Щоденно логопедична корекція вихователем учнівського колективу розпочинається зі слів: «Доброго ранку! Що наснилося?» і завершується словами «На добраніч». Тобто корекція звуковимови, збагачення, уточнення словника, формування граматичних компонентів мови відбувається протягом усього робочого дня в усіх режимних моментах.

Підсумовуючи зазначене, я вважаю що корекційно логопедична робота - це корекційно спрямоване навчання і виховання, метою якого є виправлення недоліків розвитку дитини, а не лише засвоєння знань, умінь і навичок:

- це свідома робота професійної допомоги особам з інтелектуальними порушеннями у придбанні знань, умінь і навичок, необхідних для задоволення власних потреб у процесі спеціального щоденного корекційного навчання і виховання в умовах спеціального закладу, це педагогічний процес, де створюються спеціальні умови для забезпечення соціальної адаптації.

Я вірю, що мені разом з колегами вдасться сформувати навички самокорекції та самоконтролю власної вимови в моїх вихованців, нам вдасться подолати їхнє некритичне ставлення до власних дефектів мовлення. Адже ми працюємо щодня і разом.

Список використаних джерел

1. Алієва І.А. Профілактика та корекція фонетико-фонематичного недорозвинення мовлення в учнів допоміжної школи. *Таврійський вісник освіти*. 2015. № 3 (51). С. 137–145.
2. Андрусишина Л. До питання про диференційну діагностику в логопсихології. *Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання*. 2013. № 4. С. 23–27.
3. Баль Н. М. Актуальні проблеми діагностики мовленнєвих порушень у дітей. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2010. № 14.
4. Баль Н.М. Актуальні проблеми діагностики мовленнєвих порушень у дітей. *Актуальні проблеми корекційної освіти (педагогічні науки)*. 2010. Вип. 1. С. 22–29.
5. Воробьева В.К. Методика развития связной речи у детей с системным недоразвитием речи: учеб. пособие. Москва. АСТ. Астрель. Транзиткнига. 2006. 158 [2] с.
6. Гальперин П.Я. К исследованию интеллектуального развития ребенка. *Вопросы психологии*. Москва. 1969. № 1. С. 15–25.
7. Геращенко С.І. Розвиток діалогічного мовлення у розумово відсталих учнів на логопедичних заняттях. *Логопедія*. 2013. № 3. С. 24–27.
8. Голубева О. Характеристика уровней СНР при обследовании школьников с нарушениям интеллекта (умственной отсталостью). URL: <https://zametkilogopeda.jimdo.com/теория/онр-и-снр-характеристики/>
9. Граборов А.Н. Очерки по олигофренопедагогике. Москва. 1981. 196 с.
10. Дульнев Г.М. Учебно-воспитательная работа во вспомогательной школе: пособие для учителей. Москва. Просвещение. 1981. 176 с.
11. Єременко І.Г. Матеріали дослідження процесу навчання у допоміжній школі. Психолого-педагогічні основи корекційної роботи в спеціальній школі. Хрестоматія. Кам'янець-Подільський. 2004. С. 157–160.
12. Єременко І.Г. Олігофренопедагогіка. Київ. Вища школа. 1985. 328 с.
13. Єременко І.Г. Основи спеціальної дидактики. Київ. Рад. школа. 1975. 210 с.
14. Лалаева Р.И. Логопедическая работа в коррекционных классах. Москва. Гуман. изд. центр ВЛАДОС. 1998. 224 с.